

De Vogelwereld in de periode 1970-2011

Natuurhistorische schets van Maartensdijk en omgeving Uit: De Kruisbek jrg. 56 juni 2013 .

Luuk Draaijer

Wanneer je al sinds 1970 in Maartensdijk woont, dan heb je veel zien verschuiven in de persoonlijke lijstjes met vogelwaarnemingen.

Omgeving en landschap

De omgeving van Maartensdijk kunnen wij ons, wonend in het Gooi, goed voor de geest halen. Het wordt in dit artikel een 'slagenlandschap' genoemd met veel open weidelandschap en daarnaast tegen Utrecht aan en langs de oostkant meer besloten delen; daar is meer bebouwing. Aan dit landschap is in vier decennia niet veel veranderd. Het natte polderlandschap ten noorden van Achttienhoven werd met de aanleg van Noorderpark en de Korssesteeg met diverse boerderijen ontsloten. Het dorp Maartensdijk is flink uitgebreid. Kennen veel vogelaars de situatie nog dat je tussen Hilversum en Utrecht geen A-27 had?

Lijkt de omgeving uiterlijk niet veranderd, de verdergaande rationalisering en intensivering van de landbouw hebben wel degelijk invloed gehad op de vogelstand:

- Eiwitrijk raaigras in plaats van kruidenrijk gras
- Meerdere keren per jaar maaien, soms al in april
- Mest injecteren
- Verdwijnen van hekken en weidapaaltjes, daardoor geen kruidenrijke randjes meer langs de weilanden
- Bestrijding van ongewenste kruiden
- Grootschalige verbouw van mais, nodig als veevoer

De cyclus van de grutto loopt niet meer in de maat met de cyclus van de grasoogst in het voorjaar. Boeren gaan er steeds meer toe over

om tot aan de slootrand en tot aan de weg alles 'schoon' te maaien, of met onkruidbestrijdingsmiddelen te verdelgen.

Afname van aantallen

De rijkelijk met bloemen begroeide weiden en bermen gaven broedgelegenheid aan de vogels van het open weidegebied. Luuk Draaijer noteerde in 1986 in zijn dagboek ten noorden van Maartensdijk zeer veel *kieviten*, soms op 30 tot 40 meter van elkaar, het leken wel koloniebroeders! Met de kieviten gaat het geleidelijk slechter. Het groeizame raaigras wordt nu al eind april gemaaid, waar moeten de jonge pullen blijven? Het aantal kraaien en meeuwen is snel toegenomen en boeren maken vaker melding van vossen. De aantalsontwikkeling voor de kievit ging van zestig paren in 1986 naar vijf à zes paar in het seizoen 2009-2010.

Van de *grutto* zijn de aantallen minder spectaculair dan voor de kievit, maar vanuit huis nam Luuk toch in alle windrichtingen wel 3 à 4 paar waar. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig moest hij vaststellen dat er niet meer met succes gebroed is rond Maartensdijk. Het gruttoverhaal loopt parallel met dat van de *veldleeuwerik*. Op iedere fiets- of wandeltocht waren ze overduidelijk aanwezig en lijkt na halverwege de jaren negentig uitgestorven. Letterlijk van de lokale landkaart verdwenen ook de tureluur, de patrijs en de watersnip. De blauwe reiger ging in aantal terug van 70 paar in

1975 naar negen paar in 2010.

Bos- en tuinvogels die verdwenen, of sterk in aantal terug liepen zijn: spotvogel, kneu, zomertortel en grauwe vliegenvanger.

Niet alleen kommer en kwel, er waren ook soorten die in aantal toenamen

Denk aan de ooievaar, die dankzij een intensief fokprogramma's in ons land bij Westbroek nu met vijf paar aanwezig is. De grote zilverreiger is geen zeldzame gast meer in de weidegebieden tussen Westbroek en Maartensdijk.

Het eiwitrijke weidegras is zeer aantrekkelijk voor ganzen in het winter- en lenteseizoen.

Kolganzen zorgden soms voor een waren invasie, zoals in de winter van 2010. De grauwe gans is na de vervolging in de jaren vijftig, zestig weer een algemene verschijning. En ook de nijlgans wint snel terrein. De zwarte kraai en de ekster worden minder bejaagd en dat merk je meteen aan de aantallen ook rond Maartensdijk. En recent verschijnt de kleine mantelmeeuw in het broedseizoen op de graslanden, maar ik denk dat de weidevogels daar niet happig op zijn! Opvallende binnenkomer in het gebied is sinds 2008 de roodborsttapuit.

Het notitieblokje van Luuk Draaijer laat verder

een toename zien van de putter, de Turkse tortel en de zwartkop.

Goed faunabeheer, wie heeft de regie?

De terugkeer van de ooievaar en de das tonen aan dat het mogelijk is om met inspanning van vrijwilligers iets van de 'oorspronkelijke' natuur te herstellen. Het Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer hebben het beheer van natuur en landschap in hun takenpakket, maar kunnen in het huidige economische klimaat hun opdracht om biodiversiteit te vergroten niet goed waar maken. Het substantieel ondersteunen van de landbouw bij het natuurvriendelijk beheer door boeren loopt ook stuk op de financiële beperkingen van de overheid.

Wat in ieder geval wel zou kunnen gebeuren, is een natuurvriendelijker beheer van bermen en slootkanten, waardoor weer iets van de fleur en de kleur in het buitengebied terug komt. Gaan gemeenten en provincie zich daar sterk voor maken? Zij spreken zich in nota's uit voor 'Ruimte voor een Vitaal Platteland'. Welke middelen hebben zij daarvoor beschikbaar? Of moet een plaatselijk initiatief van bijvoorbeeld een weidevogelgroep de stoot tot verandering geven?

Wat stond er nog meer aan interessante artikelen in de vogelbladen?

Dutch Birding jrg. 35 (4) 2013. Tijdschrift voor Palearctische vogels. E.B. Ebels. 'Steppeklapekster op Texel nov. 2012'. R.E. vd Vliet & T. Ghestemme 'Endemic landbirds of French Polynesia'. R.E. vd Vliet 'De witbuikkwartelsnip'.

Fitis jrg. 49 (2) 2013 Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. A. Bloem. 'Landje van Gruijters, Nova Zembla en Ford Noord in 2012'. P. v. Wieringen 'Een terekruiter in Spaarndam'. J. Kuijs. 'Creatief met vogelgeluiden', vogelgeluid is moeilijk in woorden te vangen, wat wordt bedoeld met striduleren, balderen of kiekeren? Zou het uitwisselen van sonogrammen een eind kunnen maken aan misverstanden met geluidsomschrijvingen?

De Grauwe Gans jrg. 29 (2) 2013. Vogel- en Natuurwacht 'Zuid-Flevoland.' H. Koffijberg 'Knobbelzwanen in Almere'. WG Grauwe Kiekendief 'Vogelakkers aan de Dodaarsweg,

een tijdelijk Luilekkerland'. T. Kalkman 'Tuinvogeltelling winter 2012-2013'.

De Kieft jrg. 37 (3) sept. 2013.

Vogelbeschermingswacht Zaanstreek. Ed Staats 'Eerste broedgeval boomklever in de Zaanstreek'. A. v. Poecke. 'Huismussen

Zaanstreek geteld/ de mussen van gemaal Soeteboom gered!' R. Koeman 'Inventarisatie roerdomp en snor in polder Westzaan'.

'Provinciale ganzentellingen in 2011 en 2012'.

De Kruisbek jrg. 56 (3) 2013 Vogelwacht Utrecht N. v. Duivendijk 'Determinatie matkop en glanskop'

Vogels jrg. 33 zomer 2013. Vogelbescherming Nederland. Maar dit tijdschrift is door elke vogelaar al stuk gelezen. Ten overvloed 'Uit de inhoud': nachtzwaluw, prachtvogels, De Wadden, De mysterieuze ijsvogels, Actie 'Red de rijke weide!', Zeearend in de polder.

Het Vogeljaar jrg. 61 (3) feb. 2013. Tijdschrift

voor vogelstudie en vogelbescherming. E. Brandenburg .Boomklevers in landschapsparken in Friesland. W. Smeets ging op vogelreis door N-O Engeland en Z-O SchotlandH. Houtman. 'Vogel met kleurafwijking op Texel'. **Vogelnieuws** jrg. 26 (4) aug. 2013. Vakblad voor vogelbeschermers. R. de Vos. 'Agrarisch natuurbeheer vraagt minder kwantiteit en meer kwaliteit', dr. David Klein deed belangrijke aanbevelingen voor agrarisch natuurbeheer, aanbevelingen die de staatssecretaris intussen overgenomen heeft. G. Ottens. 'Waarnemingen.nl als tool voor je werkgroep'. R. Buiters 'Hondsbosse strandvlakte nuttig voor vogels?' R. de Vos. 'Blauwe kiekendief dreigt te verdwijnen van de eilanden'. **Vogels** jrg. 33 (3) zomer 2013. Tijdschrift over vogels en natuurbescherming. R. de Vos. 'Snorder in het duister'. H. Peters. 'Texel, hét

vogeleiland van Nederland'. N. Jansma. 'Mysterieuze ijsvogels'. N. Jansma. 'Red de rijke weide'. R. de Vos. 'De groene muur'. M. Wesseling. 'Zeearenden in de polder'. Bijna alle vogelliefhebbers zijn toch al lid van vogelbescherming en hebben deze artikelen plus de schitterende foto van de springende, baltsende kleine trap al in hun bezit? Verleidelijk artikel over de Camargue van Idde Lammers, maar ja, de vakantie is nu voorbij (voor de meesten). H. Peeters over de diergedragkundige Tim Birkhead, die al veertig jaar meerkoeten onderzoekt. **Onze Waard** jrg. 44 (2) 2013. Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard'. A. Stip schrijft over het werk van de stadsvogeladviseur Johan Sterk, ambassadeur voor de vogel in zijn stad Gorinchem.

De hier besproken tijdschriften zijn er voor alle leden van onze Vogelwerkgroep. Nieuwsgierig geworden naar een van de zeer beknopt samengevatte artikelen? Neem op een lezingavond even contact op met één van de bestuursleden, of met Paul Keuning 06-128415448.